

Het Collegie der Scavanten van Utrecht : behelsende een samenspraeck tusschen een Hollander en Utrechts proponent

<https://hdl.handle.net/1874/205971>

Het

VIII (1672)

COLLEGIE

T 7226

der

SCAVANTEN

Van Utrecht.

Behelfende

Een samenspraeck tusschen een

Hollander en Utrechts Proponent.

11240

(* *)
*

Gedruckt voor de Lief-hebbers van
de Religie. Anno 1674.

't COLLEGIE
D E R
SCAVANTEN.

W

Hollander.

Aer is u Reys na toe?

Proponent.

Ik ben van sins om na Hollandt te gaen / gaje
ook mede?

Hollander.

Ja ik ben blijde, dat ick goed Geselschap vind, ghy schijnt van Utrecht
te zijn; en uyt U E. Kleederen soude ick oordeelen datje een Predikant
waert.

Proponent.

Het is niet al mis geraden. Ik ben soodanigh / daer een Predikant
van gemaakt kan worden / ik heb al langh gestudeert om mijn saken wat
baster te hebben; want in de Akerchtse Academie zijn al veel Pleuwig-
heden door D. Burmannus, en eenige Cartesianen ingevoerd / waer tegen
ik my moeste wapenen: Ik ben ook onlangs eerst Proponent geworden /
en heb in de Buer-kerk des morgens vzeeg mijn tweede Predikatie ge-
daen: Ik soude wel vroeger konnen geëxamineert zijn geweest: maer ik
wiste wel (aengessen ik het met D. Voetio, en met de Kerke tot Utrecht
hield / tegen de inkruppende Pleuwigheden) dat ik niet licht een Plaets
soude krijgen by dese noch staende Regeeringe. Maer ik ben goet Dins /
en goet Kerks / (want dat is eens) en daerom hoop ick / nu Syn Hoog-
heyd den Prince van Orangien wat te seggen heeft / dat ik dan wel ergens
aen sal komen.

Hollander.

Gy sprackt daer van Nieuwigheden in Utrecht ingevoerd, hoe konde dat
D. Burmannus doen?

Proponent.

Ik sal u in 't kortte daer van informeren. Gelijck by de Papiſten opge-
recht is een Collegie / dat sy noemen de *extirpandus Hæreticus* om de Kellers
uyt te roeyen; soo was tot Utrecht ingestelt een *Collegium Cartesianum, sive
Wittianum ad extirpandos vices pios & probos, Ecclesie & Principis amatores, & ad
promovendam Philosophiam Cartesianam cum ceteris annexis oivitatis*: dat is;

een Cartesiaens en Wits Collegie, om de ware Godsalige, en vrome Liefhebbers van Kerk en Prins uyt te roeyen; en de Cartesiaensche Philosophie met de resterende aenhangende Nieuwigheden voort te letten. In dat Collegie was Praeses D. Burmannus, den Assessor D. de Bruyn, en de Collegianten D. Grevius, Professor Mansvelt, Professor Wolzogen, Doctor Velthuysen, Doctor Van Solingen, en eenige Wits-gesinde; alle binne de Parteyen van de kerk/en van de gene die het met de kerk houden. Dit Collegie gebuypten ook eenige Studenten/ als Specht, Schayck en Fayk &c. die hier en daer uytgesonden wierden om de goede Predikanten in haer Predikanten te achterhalen. Burmannus, zijnde Praeses/ heeft hem altijd geset tegen de Goede tot Utrecht/ en formeel tegen de Kerke aen; en heeft altijd Freya Compagnon gespeelt met de groutse Dynden/ en Haters bad de Drome/ en die het met de Kerke hielden; en die hebben hem viva force tegen de Kerkenraed/ al ist dat hy alle Nieuwigheden inboerde/ gemaintneert en beschermt. Daerom seyd D. Marelius in sijn Oratie: *Quod à Proditoribus & malignis quibusdam vi sit defensus contra fratres suos contra Ecclesiam*; dat hy met geweld tegen sijne Broeders, en tegen de Kerke is gedefendeert.

Hollander.

Indien hy het tegen de Kerken-raed houd, hoe is hy dan met wille van de Kerkenraed gekosen?

Proponent.

Hy is dooz geweld van de Politijke ingedzongen met een Politijke Acte/ gesonden in de Kerkenraed/ luydende als volghy:

Saterdag den 23. Mey 1663.

..... Tot vorder sublevement van den Dienst der Predikanten word de Kerkenraed noch by desen gepemitteert D. Franciscum Burmannum alhier tot den halven dienst van 't Predik-ampt te mogen beroepen..... met serieuze recommendatie, dat soo wel tot den voorschreven supernumerairen dienst, als de suppletie der dry vaceren de Plaetsen ten spoedigsten werde geprocedeert.

J. NIEUSTAT.

Dese serieuze recommendatie was als een Gebod: daer waren drie Plaetsen vacant/ Burmannus moeste eerst vast geset zijn/ eermen van andere wilde horen: ja hy moeste ook/ om de dymael aensegginge des Broedschaps om de Doorzang te hebben/ eerst met D. Van Halen bevestigingsworden/ al ist dat de andere Twee in de selfde Maend noch bevestigt wierden. Daerom seyd eens D. Lodekeyn in een publijke Predikatie in den Dorn op een Sondag na de middag/ niet konnende de waerhepd inhouden: Dat hy was in de Kerke ingekruypt, ingedrongen, en ingekoft.

Doe

Doe hy nu in de Kerke also dooz de Politijfke Deure was ingedrongen/
 soo heeft hy hem alijt gespannen tegen de Kerke/ en heeft de Kerkenraed
 in 't eerste in blamme en byer geset; en indien hy geen partjen daer in ge-
 vonden had/die dooz de Waerheyt stredē/ hy sou deselbe op de Hozen ge-
 nomen hebben: want de Intensie was om Meester in de Kerkenraed te
 worden binnen weynige maenden. Een seker Heer van de regeeringe (die
 appzehenste Cozzozeel tegen sijn eegen Hupszoou/om datse nu en dan een
 glas wijn dzonk/ versocht/ en ook geobtineert heeft/ die ik om eerbaec-
 hepd niet wil noemen) ontmoedende D. Van Vliedt, doen oock bebesfiche
 zynde/ hem geluk wenshende/ en meynde dat hy oock van die Witte
 Cabalen was/sepde; binnen ses Maenden salje al Meester zijn in de Ker-
 kenraed. Maer daer zijn hy-na al tweemaal ses Jaren verlopen/ en die
 Cabalen en zijn noch geen Meester; en nu sijn Hoogheyt den Heere Prince
 van Orange wat te seggen heeft/ soo su len sy wel ses mael ses Jaren werke
 hebben/ eer sy haer Witte Maximen sullen te boven kom. n. De Kerke-
 kenraed is somtijlen genootsaecht geweest om dooz de Censure D. Bur-
 mannum in te tomen en de mond te snoeren: maer hy/ steunende op de
 gonste van sijn Promoveerders/ streefde daer tegen/ en doozte de Kerke-
 kenraed (doe hy om hem van de Censure by te spreken) berwijten/ datse
 waren als de Salamander levende in het vyer van twist; datse waren a's de
 Geveynsde, die de Mugge siften, de Cameel verflonden, en datse de
 Splinterfagen in eens anders Oogen, maer den Balk, die in hare Oogen
 was, niet en sagen. O gruwelijke Lasteringe! die eventuel de Kerken-
 raed om Dzebenshalven/ liet ongemerkt dooz hy gaen. Als men hem
 op andere Tijden in *Censura morum* wilde vermanen hier of daer ober/
 dan Dzeppghde hy na de C. Woedschap te gaen/ en hy dede het ock, en dan
 quam daer een Acte in de Kerkenraed dat de selbige haer niet en soude
 te bemoeven hebben met Saken des Professers. By exempel: Burmannus
 seggende/ dat den Rust-dagh maer is van een Menschelijke instellinge,
 hadde van die Materie geschreben tegen D. Essenius, en berweten dat
 in sijn Schrift hadde begaen 130 Dwalingen. In de *Censura morum* wierd
 dit van een Diaken op het berde gebzacht/ en gesept/ dat een van beyde
 moeste waer sijn: of D. Burmannus schreef ontwaerheden/ of D. Essenius
 was een schadelich Leeraec/ leerende 130 Dwalingen. Burmannus ge-
 stoort zijnde gingh wech/ en Procureerde dat in de eerste Vergaderinge
 des Kerkenraeds een Politijfke Acte quam/ verbiedende de C. Kerke-
 kenraed haer niet te moeven met de saken van de Professoren: Het was
 absolvat vuylvat: Ja om beufelingen gaer hy maer by de C. Magistrat/
 en Procureert een Acte, waer van ik verscheyde exempelen soude konnen
 by-bringen. By exempel: Anno 1671. den 2. October is in de Kerke-
 kenraed een Acte gekomen/ waer mede. Burmannus, &c. wordt hoo-
 depd gegeven/ om sonder boeten te geben/ te mogen absenteren/ &c.

Dit is mijn al te samen van een Lic des kerckenraets nu en dan vertelt/
en ik speel al/ als ik t'huys kom/ Nota bene.

Hollander.

Ick wensse wel datje my de eer dedet, en eens' voorts vertelt van de andere Collegianten; en waerom die soo t'samenlijk zijn gepassioneert tegen de Kerckenraad.

Proponent.

Dat sal ik geerne doen; te meer om dat ik sie/ datje een Liefhebber van Kerck en Prins zijt: De Professor gevende de eerste stem/ is D. de Bruyn, dese zijnde een geslagen Cartestaen: en dientshalven een Vpand van de Kerckhe/ hadde onder andere/ ober eenige Jaren een busdanigh Corollarium gedefendeert: *Anima bestiarum sunt aque capaces immortalitatis, ac anime hominum*; Dat is/ De Zielen der Beesten kunnen zijn, soo wel capabel om onsterffelijk te zijn als de Zielen der Menschen. Dit luyde wat hard in sommiger Oozen/ die niet geerne hadden dat men sulke quade dingen de Fleught in de Academie in planteden; men resolveert om D. De Bruyn door pmand te laten aanspreken; dewelcke daer ober van die tijdt af soo gepassioneert is geweest tegen de Kerckenraad/ dat hy sijn afschept genomen heeft van de Duptsche Kerckhe/ en is ober-gegaen na de Franse/ die alhier ober lange Jaren de Pruylkerk genaemt is.

D. Grævius, om in de gonsse van de Heeren te staen/ en een groot Tractement te krijgen/ als twee of drie andere Professoren te samen/ is al mede een Lic van dat Collegie geworden/ en heeft met alle kracht/ dat Collegie soecken te bozderen: *Nam Dominus opus habet.*

D. Mansvelt, in sijn leven een op-loopende haestige kop/ seer binnig en onberstandig tegen de rechtsinnige/ was de bi' terste Vpand van de Kerckhe/ die in Utrecht was: Hy Predikre nu en dan eens/ om tot het Predik-ampt gebordert te werden/ maer hy en quam niet eens in de minste Consideratie/ als'er een plaets vacant was, dat vermeerderde sijn passie: (waerom hy ook onder de Studenten genaemt wierd den Philosophische Weerhaen) was in de Academie als dood; hy hadde geen Discipelen meer/ hy en konde in de Academien geen Toe-hoorders krijgen; ja hy moeste de helft van de tijdt wederom na huys toe gaen; hy konde in ertelijche Jaren niet eens Disputeren; en daerom liede hy door de Stadt stroopen/ dat hy de Gemeente wel om niet wilde dienen: Doch de Gemeente/ al hadde hy duysent Gulden willen toegeven/ soude soodanigen Vpand niet in haer Kerckhe gepromoveert hebben: Hy hadde een Mansfelder Kop. Het is een Spreek-woort in de Stadt Utrecht/ als pemant boos en binnig is/ datmen die noemt na de Professor en sijnne Vinden/ met de naem van een Mansfelder Kop te hebben: Want al dat Geslacht is soo binnigh en soo bits/ dat niemant met dat Volck te
Doen

doen wil hebben. Het is ober een wijl geschiet dat de Laen-koopman Mansfelt, des Professers Broeder / beschoucken zijnde / hadde in de Bzenk-helsche Schuyt gebochten / ter occasie dat pinant hem vermeest (dat ebenwel gelooft wert de waerheydt te zijn) dat sijn Groot-vader langhs het Land geloopt hadde met Pennen en Incht te verkoopen ; soo riep den anderen in de Schuyt meentigmael ; Pennen, pennens, pennens. daer men duysent Jaren mede schrijven kan. Het raecten tot slaen / &c.

Dese jaek quam aen de Kerckenraed / die hem daerom vzelndelijck lied aenspreken / om dat hy een Lidmaet was : Hy / daer ober soo gestoot zijnde / noemde de Kerckenraed Kanailje, en toonde wederom sijn Mansfelder Kop : En doen men daer van soude spreken / quam de Borgemeester Mansfelt, zijnde Politijke Commissaris / in de Kerckenraed / om te hoozen watter teghen sijn Neef gedecerneert worden. Dit heeft mijn Hofpes / zijnde mede present geweest / my bertelt. Doch onlangs sullende Inguartieringe van Franse krijgen / en wilstende wederom sijn Mansfelder Kop toonen / wterd een geladen Pistool aen sijn Kop geset / in tegenwoordigheyt van sijn Broeder de Raeds-heer : Waer daer moeste hy swichten / die van te boozen booz de Kerckenraed niet hadden willen swichten.

D. Wolzogen, een Werelts Frans Predikant zijnde (gelijkende meer in sijn Prediken een Comediand / als een zedigh Predikand) is al mede een Collegiand gheworden om Kerck en Prins tegen te loopen. Dese Man gingh dagelijcx met een rammelende zijde Mantel ; met gepoedert Apr / als of hy een Nobelingh was : hadde een Valech, dzagende een Degen op de zyde / achter hem loopen ; konde wel by-na heele nachten door vjengen met de haert speelen ; hy liet dagelijcx een Paepsche Dans-meester in sijn Huys komen om sijn Susters Kinderen te leeren dansen / &c. Al frape dingen booz een Predikand. Doctor Veldhuysen, is genoegh bekend. Marehus seyt van hem *quod Claves Urbis, Academiae & Ecclesiae Gallo tradiderit* : Waerom de Utrechtsche noch genaemt werden door geheel Holland de Utersche Sleutel-dragers. Wat booz li, soe die man de Kerck toe-draeght / is genoegh booz geheel Nederland bekend. De vier Synoden / die onlanghs sijn Boeck van de Afzoderye en superstitie booz Heterodox verklaert hebben / kennen hem wel. Het sal hem sonder genoegh vallen / als sijn Hoogheyt den Heer Prince van Orange komt : Daer word een knuppel Versaen om-gedragen / (behalven dat bekende / aen de Buer-kerck geplakt / door alle de Provincien bekend) Veldhuysen kan 't quaed niet ontgaen, door het leed de Kerck aengedaen. Daerenboven sijn eppen Droomen / en squade geruchren door Holland (die ook de selfe van de Heer Tinckhof geweest zijn) beduyden niet goets booz hem.

Doctor van Solingen (zijnde al te groten familiaren vrint van Dominicus Gravii

Grævii Hupsbzouw) is om sijn boosheyt tegen de Kerk en Prins meerder
wyt te braken / oock daer toe geraecht; hy en sijn twee Gebroeders zijn
bittere Wpanden van sijn Hoogheyt den Heer Prince van Orange: Waer-
om oock omanghs een Hym is tot Utrecht gedrukt; en een ander Anup-
pel Deersken / seyt van de Heer Nicolaes aldus: Solingen sal overkomen
dat de Duyvel niet sal droomen.

Hollander.

U E. seyde boven dat dit Collegie oock gebruykte eenige Studenten,
die als Postillions, Overbrievers en Overdragers hier en daer wat vernam-
men, en dan over droegen. Ik verzoek dat U E. die eens wat nader
beschrijft.

Proponent.

Dese Studenten zijn booznamentlijk dyp; doch nu zynse PropONENTEN/
alle geslagen Cartesianen, en bittere Wpanden van de Kerkke, te weten/
D. Fuyk, D. Specht, en D. Schaik, alle dyp stouwe Gasten / *fanum habent*
in cornu, daer booz alle goede Gemeeynten hun dienen te wachten: Sp
waren alle dyp booz gerecommandeerdens aengenomen in de Classe van
Utrecht / doch de C. Classe heeft hare Namen Anno 1673. in Martio
wytgeschrypt / en niet willen booz gerecommandeert houden om hare
bitterhepts-wille tegen de Classe begaen: Zynse soo stout alsse Propo-
nenten zijn / wat soudense zyn alsse tot het Predick-amp gebozderd wa-
ren? Is dit in het groene / wat soude geschieden in het doyre?

D. Fuyk is een Jonghman daer de slechte Liederen van seggen / als hy
over straet gaet; die Student seyt datter geen God en is. Dat en seyt
hy soo niet: Maer hy wil datmen twijffelen moet offer een God is.
Want Anno 1668. den 3. Juny heeft hy Publiik diergelijcke gedefen-
deert: *Dubitationem ad convincendum Atheum (sistetur) non tantum esse utilem,*
sed & necessariam, sana ratio docet. Dat is: De gelonde Reden leert dat
de twijffelige offer een God is, om een Atheist te overtuynen, niet alleen
is profijtelijk, maer ook nootsakelijk. Dat is een harde Stelling. De
Classis van Wijk Anno 1669. den 24. en 25. September / heeft dese
Fuyk Preparatoire geexamineert / en heeft onder anderen twee Wragen
boozgestelt: Eerst / Of men wel mochte in sommige gelegentheyt twij-
felen offer een God was? 2. Of God kan bedriegen als hy wil? Over
welcke twee Wragen hy antwoorde; Ja. Hier over was de C. Classis
seer gestoort / en liet hem buypen staen / en seyde dat hy terstont *in facie*
Classis, dese twee dingen moeste her-roepen / of dat hy *de facto* soude zyn ge-
rejecteert: De Acte luyd aldus:

Is eenparighlijk, *Artic. 10.* verstaen dat. Fuyk sich *in facie Classis can-*
dide & sincere sal hebben te verklaren / ober sommige Nieuwe, Aenstoote-
lijke en schadelijcke Stellingen / die in Examine wyt sijn Mond gehoozt
zjn; als nammentlijk / dat wy moeten twijffelen *de existentia Dei* in sommige
gele-

gelegentheden. Ende dat God kan bedriegen, als hy wil, waer op D. Fuyk *Categorice* sal hebben te antwoorzen / dat sulx sijn geboelen niet en is / maer het *Contrarie* / ende *Heplich*gelyck vooz Godt belooven / die of diergelycke noch in *Predikationen* / noch in *Catechisatien* ofte andersins vooz te stellen ofte te defenderen. En heeft D. Fuyk dese *Classicale resolutie* by mondelinge ende openbare verklaringe in plena *Classe* voldaen.

De *Politijcken* soekken hem eventwel te bozderen / en hebben berekregen dat de Heer van Suylen, *pretenderende* het *ius patronatus*, vooz hem aen de *Gemeente* tot Suylen heeft geschreven / en haer bevolen datse hem sullen beroepen. Dese sal dan vooz een *Politijcken* arm daer in gebzongen worden: want hy heeft hem in alle dingen ten dienste van haer gestelt. Het is gebeurt dat hy *Student* in dootsmoode zijnde / aengesproken wiert van D. Nellesteyn, aengaende die *twijffeling* van de *existencie* van God. Hy in plaetse van verbeterd te zijn / ging noch eens *disputeren* / en machte daer een *grouwelijke* en *duppels annexum* aen tegen D. Nellesteyn, en daegde hem upt / hadde hy wat te seggen / hy mochtie daer in de *Academie* komen / en daer *opponeren*. Hy en behoefde hem daer op sijn *Siek* bedde sulcke *bisefaseryen* niet vooz te houden. God geve dat hem diergelycke niet ober en kome / als hy de *Hupslieden* op haer dootbedde ober hare sonden somwijlen sal bestraffen.

Van D. Schaik en D. Specht mach men wel seggen: *Malicorvi malum ovum*, quaat ey / quaat kuyken. So de ondepypen / so pypen de Jongen. Des eenes *Vader* is *Publyk* in alle *Kerken* / met de hoogste graet van *excommunicatie* / om sijn *Godloos* leben en *lasterlijke* woorzen / *upgebannen* / *Quasi traditus satanae*. Des anders *Vader* is de grootste *buplspreker* en *achtclapper* van de *horne Predikanten* / die binnen *Arrecht* gevonden kan worden. Hy doet sijn *ordinaris* werk op den *Krust-dag* byna als op de *werk-dagen*; en daer vooz strijt hy met herde *haken* / dat het hem *geoorlooft* is. Ja hy *suppediteert* somwijlen sijne *gespreken* ook aen *pmant* van het *Collegie* / en die laten dan tot *nadeel* van de *Leeraers* dat *ozucken*. Dese twee *PropONENTEN* rammelen te samen als *ledige vaten* / daer niet met alle *geleertheys* in en is. Den eenen is geweest eenige *Jaren rabula forensis*, *Kabbelaer* van de *Schout* / of *Procureur* van de *Schoorsteen-saken*. Hy *breekt* veel *wints* / en anders is het niet. Als hy *opponeert* *soofschreeut* hy als een *mager* *Verken*. Onlangs stont hy by een *geleert* man / en hoorde hem veel *wints* *opponeren* / die seyde tot my: het gaet met die *opponent* als het ging met de man die het *Warken* *schoor* / die seyde: Veel *geschreeuws* en *weynig wols*. De ander heeft lang *gestudeert* / maer *wepntg* in sijn *Stude* gebozderd. Een ander *soude* in twee jaren meer bozderen als hy in acht jaren gedaen heeft. Maer ik geloof dat sijn *Vader* hem te veel in sijn *kokke-winkel* heeft *gebruykt* om te *laderen* / en het *Spit* te wenden op den *Sabbath*: want in

aengesicht is dooz de gedurige rook al geel van berooktheit; soo dat een
onbekende hy na soude meppen / dat hy een Jaer met de Wyen gelopen
hadde. Daer valt wel meer wat te seggen; maer dat sal geconfer-
veert worden / als sy haer maer reppen / en van de Censure des Classis
niet ontslagen worden.

Hollander.

Duurt dit Collegie noch ten bedigen dage.

Proponent.

Het Collegie is ten delen verstooven. D. Wolzogen is betrokkert
na Amsterdam / D. Mansvelt is gestorven. De Witten hare patronen /
zijn schrikkeijck omgekomen. Doctor van Solingen geblucht. Ook
yder een biel op dit Collegie aen. Verschepte Academien en Pro-
fessoren beroozbeelden haer sentementen. D. Voetius in het vijfde deel
van sijn disputen heeft al ober drie Jaren een kleyn Tractaetje achter
aen gestelt tegen D. Wolzogen, waer in hy hem beschuldigt dooz een
Leugenaer en Lasteraer; tegen de welck (al schijnt hy een genereusen
Francen Geest te hebben) hy tot desen tijt toe hem niet en heeft derven
reppen of roeren. Te boren heeft hy Godlasterlijck geleert / dat God
konde liegen en bedriegen als hy wilde. O Godslasterlijke Leer!
Maer daer heeft D. Voetius geleert / dat hy kan liegen / en vock gelo-
gen en gelastert heeft / en daer dooz woort hy tot Hrecht gehouden / tot
dat hy hem gedefendeert sal hebben. Was 'er een Pasquil te helpen
maeken / daer soude men een man toe zijn; maer sijn eggen naem
opentlijck te defenderen / daer is nu niemant t'hups. Maer hy denkt/
hoe men den drek meer roert, hoe hy meer stinkt; Hy weet ook wel / dat
D. Voetius al vast op sijn stuk is; en dat hy / al gaet hy in sijn 85 Jaer /
ebentwel hem niet schuldig soude blijven. Daer zijn noch andere rede-
nen van de verzwakkinge van dit Collegie. Men vzeest dat de Oran-
jen Wlag haest dooz de Wyde of andersins mochte wapen / en daerom
dozben de Politijckheit / die ook veel verstooven zijn / haer soo de behul-
pende hant niet bieden / om de Pasquillen te laten drucken. Te boren /
watse geconcipteert hadden / wiert gedrukt / al was het tegen de Pro-
fessoren en Predikanten / en tegen haer Predikanten. Maer dat houd
nu op: Want de Staten van Hollandt hebben het Edikt tegen de Car-
tesianen van het Jaer 1656. wederom alhier tot Leyden geronoveert /
soo dat de Professoren alhier in de oude Philosophie moeten doceren en
Publijck prelegeeren: Seker disput maugurael in de Medicijnen is
hier dooz ozde van den Rector Magnificus opgehouden / om datter
eenige Cartesiansse stellinge in waren. D. Swartenhengst Philosophie
Docter / heeft alhier een bylesse geaffigeert aen de Academie / dat hy
Collegie soude houden ober de Principia van Cartesius / maer heeft
het

het selve door ordze van den Rector Magnificus moeten afscheuren; de Kercken-raet vander Boes heeft mede hare Studenten vermaent ende gewaerschout tot / dat niemand van haer sal vermogen eenige Collegien te nemen onder de Heer Wittigicus Professor Theologie alhier / ja soo scherpelijch verboden / dat hy aldien sy onder de voornoemden Heer Wittigicus Studeren / sy de selve tot het groot examen niet sullen admitteren / en promoveeren.

Hollander.

Hadde dit Collegie ook in andere Provintien geen Correspondenten, die haer sentimenten en maximen voortserteden?

Proponent.

Sy hadden verschepten; als D. Heydanus tot Lepden / D. Periconius tot Debenter / D. Wittichius tot Rimbwegen / nu ook tot Lepden zijnde / D. Becker Predikant tot Franeker / en eenige andere op andere Plaetsen: die setteden over al de beslupten boort / en hielden goede Communicatie met malkanderen om over al de nieuwigheden in te voeren; en als ymant van het Collegie in noot was / dan schreeben en vzeben sy door malkanderen. By exempel: D. Bekker hadde geschreeben een Boek over de Catechismus / genaemt de vaste spijs der volmaecten, waer in verschepte onschijfmatige en periculouse stellingen zijn; waer over veele rechtsinnige Leeraers haer misnoegen met woorden en met Schrijften toonden. Maer de man moste geholpen zijn. D. Heydanus, D. Periconius, D. Wittichius en D. Burmannus schreeben advijsen door het Boeck / als of het geheel rechtsinnigh was. *Multis mulum scabis.* Maer de Synode van Vrieslandt heeft dat Boek gecondemneert / en de Staten van de selve Provintie hebben dat selve met twee Placcaten / als pernicious en schadelijch op een hooge boete verboden; gelijk blijkt uyt dit volgende:

Verbodt van

D. Balthaser Bekkers Boek.

De Gedeputeerde Staten van Vriesland / gehoozt het rappoort van de Heere de selver Commissarisen Politicq / hebbende hy gewoont het Synode / songst tot Wolzwaert gehouden / ende nagesien de Acte van 't selve Acrijhel van D. Balthaser Bekkers Boek / luydende als volgt: Dewijle in Sinodum, volgens aenschrijvinge van de Ed. Mog. Heeren Gedeputeerden, zijn ingebracht, de Classicale advijsen, gevallen over het Boek van Dochter Bekkerus, genaemt de Vaste spijs der volmaecten; soo heeft de E. Sinodus geoordeelt gelijk sy oordeelen mits desen, uyt alle advijsen

vijfen der Classen, te samen vergeleken, dat het bewuste Boek D. Bekkeri, voor het meerendeel wel is een geleert Geschrift; echter in sich vervat verscheide vreemde uytdrukkinge, onchristmatige stellingen, ende gevaerlijke gevoelens, die in een duyts geschrift, veel mis in een Catechismus, zijnde een Formulier der eenigheyt onser Kerkken, geensints behooren gedult te worden, ofte gedrukt zijnde gemeen te blijven; maer in tegendeel dat het selve, gelijk 't ingetrokken is by haer Ed. Mog. behoort ingetrokken te blijven: Doch met dien verstaende, dat het sal mogen gedrukt en uyrgegeven worden op nieuws, wanneer het als 't behoort gevisiteert, ende van het gene aenstotelijk is, gesuyvert sal zijn: Hebben goet gebonden/ dat het selve Boek/ geintituleert der volmaekten vaste spijs, rede by proibitie den 24 Februario jongst-leden/ dat'er van door Publicatie/ ende Affixie/ waerschouwinge zijnde gedaen/ als nu epndelijck om rebenen in 't boozsz. Artijckel geexpresseert/ sal worden verboden/ gelijk sulchs wordt verboden by desen/ sullende het selve Boek/ in dese onse Probitie niet gedrukt nochte berchoft mogen worden/ op poene van byftigh gouden Drieffche Rijders/ booz ende aler het selve naer behooren sal werden gecorrigiert. Soo wordt oock op voorige poene mede verboden/ het bozder drukken van seker Geschrift nu jongst by gemelte D. Bekker ingestelt/ onder den Titel van Naect verhoog van de gelegentheden ende oorfaeken der veelvoudige Moeyelijkheden; en soo boozsz/ waer van rede eenige bladen door den druk zijn gemeen gemaeckt; welke gedrukte Bladeren/ insgelijck door desen worden verboden/ op de boozsz. poene om na desen/ in dese Probitie berchoft te mogen worden. Ende op dat niemant hier af ignorantie hebbe te pretenderen/ versoeken en ordonneren by Wapts halven alle Gzierlieden ende Magistraten/ desen alomme naer gewoontete te doen Publiceren en Affixeren.

Aldus geresolveert op 't Collegie, men 22 Juny 1671.

S. van OSINGA. Vr.

Ter Ordonnantie van haer Ed. Mog.

G. van VIERSEN.

Hier uyt stercken wat van de Advijzen van die Professoren te houden is. Conform dit Placcaet hadden tegen D. Bekker geadviseert D. Voetius, D. Essenius, D. Vogelsang, D. Vitriarius, de Academie van Harderwijck / &c.

Indien een Professor op de Academie wat defendeerde/ dat tegen de gemeyne opinie was/ dat holpen sy t'samen boozdringen. By exempel: Anno 1664. en 1665. wiert een schrikkelijcke Comete gesien/ waer ober de Gemeyntens ober al/ en tot Utrecht seer ontstelt waren. D. Voetius seyde/ dat de Cometen ordinarijs wat quaet betekenden: daer viel.

bshemen met alle macht den ouden man tegen. D. Wolzogen dede op
 een Sondag upt Jeremia 10 vers 2 / twee Predikanten daer tegen /
 bergelykende / die daer ober ontrust waren / by di. Geblofen / die ver-
 schriaten booz het rupfen van een blad. D. Grevius dede Publijk in
 de Academie een Oratie / willende bewyfsen datse niet quaets en bites-
 kende : By dede ook de Oratie drukken / en wiert bereert van de H. H.
 Staten met een orhoofst Wijn. D. de Broyn disputeerde meenige rep-
 sen daer tegen / seggende : *Dicere Cometas aliquid mali de notare est peccatum
 nullo modo excusandum* : Te seggen dat de Cometen yet quaets beteke-
 nen, is een londe die geenlins te excuseren is. Dit selfde defendeerde boe
 ook verscheyde reysen D. Mansvelt ; en was seer hebig tegen die gene /
 die het contrarte staende hielten. Het is gebeurt dat D. Colvius, Predi-
 kant tot Mastricht, Predikten op een Sondag smorgens in den Dom /
 onder andere seyde / dat de Heydenen seifs voor de Cometen ontset zyn.
 Daer tegen maekte D. Mansvelt een vinnig dispuyt / en maekten hem
 upt booz een groot-spreker / etc. D. Burmannus en dozste niet wel met
 publijke Corollarien daer tegen gaen / maer onder de hant rokkende
 by die op ; by leerde in sijn Collegien het selfde / etc. D. Voetius, heb-
 bende lange experientie / en siende dat woelen daer tegen / seyde tegen
 een Professor / die het mijn weder vertelt heeft : Laetse woelen, soo sy
 willen, God sal metter daer wel toonen dat die Cometen wat quaet hebben
 betekent. Is het niet op het seggen van dien ouden man uptgeballen ?
 God heeft met dese omkeeringe getoont / dat die Cometen wat quaets
 betekent hebben.

Hollander.

Ik geloof dat dit Collegie al goede Privilegien en benefic'en heeft geno-
 ten van de Politijken, om datse de Witse maximen des te beter soude voort-
 setten, en de Heer W I L L E M tegen lopen.

Proponent.

Sy genoten groote Beneficien. By exempel : D. Burmannus heeft
 des Jaers omtrent de drie duysent gulden aen tractement / daer
 D. Voetius, zijnde nu soo out / sijn leven tot geen twee duysent gulden
 kan geraken / oock D. Grevius, zijnde in de ydere der Philosophen /
 heeft over de seben-en twintig hondert guldens des Jaers / en raine-
 lykhe betalinge / daer Professor Luesden maer acht hondert gulden
 heeft / en moet seben of acht vierendeel jaers na sijn tractement wacht-
 ten / en kan dan noch niet een duyt bekomen. Dit heeft ny gisteren
 D. Voetius vertelt / soo als afscheyt van hem nam ; en seyde daer by /
 dat dit de selvige marine was van Barnevelt, die alrijt seyde : Men
 moeste loodanige Luyden in den buyk laen, die het met Maurits ende de
 Kerck hielden. Wildense een Boehdedice ren / daer kregen sy onge-
 hoorde pzoemien booz : D. Burmannus, dedicerende een deel van sijn Ide

Theologia, ontfontli negen hondert gulden/ daer D. Diemberbroeck booz
sijn twee boeken in quarto/ zijnde boozsien met veel Kopere platen /
en verbult met veel rare en nieuwe experientien / alleen ontfont hon-
dert Ducatonnen. Ja / D. Wolzogen ontfont booz een kleyn Gods-
lasterlijck boekjen (van veele Academien en Theologanten beroordeelt
en booz vele Boeken gerefuteert / seggende daer in dat God kondelie-
gen en bedriegen als hy wilde) alle Taren dzle hondert gulden. Onge-
hoorde dingen; en alffer wat te geben was / dan raekten sommige byna
hzz. Doe de tweede Fransche taxatie wiert omgeslagen / soo wiere
D. Voetius in sijn oude dagen getaxeert op negentig gulden, daer hy te
boren / als eygen van sijn hupsen / honderden by na had moeten geben /
daer en tegen D. Grevius, die te vooren / als geen hupsen hebbende /
pet hadde betaelt / wiert in de tweede taxatie (hebbende veel grooter
tractement als D. Voetius) alleen van de C. Magistraet getaxeert op
vijftien gulden.

Hollander.

Ik ben verwondert over de dingen, die hy my vertelt. Ik geloof niet
dat die dingen soo sullen blijven, als Heer WILLEM eens wat te seggen
sal hebben.

Proponent.

Ich soude noch al andere dingen kunnen vertellen / die noch al har-
der loopen; maer ik sie / wy zijn byna tot Oudewater gekomen; eben-
wel ik moet noch pet verhalen / dat ik vergeten hadde / want ich sie wy
hebben noch een quartieruurs tijt. Indien ymant tegen dit boozber-
haelde Collegie / of tegen ymant van de Correspondenten pet schreef /
of dedet; en indien sy hem ober moochten / vielen sy samentlijck op het
lijf / en dreygden soodanigen een te rupneren. Het is geschiet Anno
1660. dat tot Utrecht woonde een Magister Matthias Craffordus, sco-
rus, die een boekje schreef / genaemt Exercitatio Apologetica, bewijsen-
de dat den Sabbath was van Godlijke instellinge / en ten dier occasie
haelde hy eenige nieuwigheden ober de baen / die de Professoren van
dat Collegie / en hare Correspondenten defendeerden. Hier ober is de
boozsz. Craffordus publikelijk met geaffigeerde Placcaten upgebant-
nen; want het Collegie begeerde het soo. Eenige woorden van het
Placcaet luyden aldus Hy hadde het respect, luyster en goede naem
van onse Professoren (te weten van dit Collegie) geschonden en beledigt.
Daerom hebben wy na gehouden serieuze deliberatie goet gevonden den
voorsz. Matthias Craffort van dese onse Academie te relegeren, gelijk wy
de selve relegeren by desen lasten voorders den Heer Officier alle ge-
drukte Exemplaren van 't voornoemde Tractaet op te halen. Met interd-
ictie aen alle Drukkers en Boekverkoopers 't selve voortraen te veylen of
te verkoopen op poene jegens de divulgateurs van fameuse Libellen gesta-
weert.

ruert. Actum den 13 Decem̄ber 1669 en Anno 1669. wiert een boeck-
je uptge geben / genaemt *Genius Pietatis Heidaæ Genius*, waer in
D. Heydanus na sijn aert en leben seer net en aerdigh was beschreven.
Dit raekte D. Burmannus, zijnde Schoon soon/ en D. Heydanus, zijnde
een van de Correspondenten: en daerom was tot Arrecht seer veel te
doen: want men meynde/ dat het t'Arrecht gedrukt was. Hier ober
wiert inquisitie ingestelt tegen een Boek-verkooper Hendrik Vesteeg,
zijnde een goet Kerks man/ die ook menigmael Diaken/ en onlangs
Ouderling is geweest. Dese man most op het Stadhuys/ en moste op
verschepde interogatorien antwoorden: onder anderen: Of hy dat
boekje selfs niet gedrukt en hadde? Ten anderen: Of hy niet en wiste wie
het selvige gedrukt hadde? Dese eerlijke man was genootsaecht om on-
der eede daer op te antwoorden. Hadde hy t'gedrukt gehad/ hy soude
sijn selven hebben moeten beschuldigen/ of hadde hy geweten/ wie het
gedrukt had/ soo soude hy een verlikker van sijn evenmaesten geweest
hebben. Wie heeft sijn leben van sulke proceduren gehoort? Heeft de
Schout wat te seggen/ laet hy sijn acte institueren/ en laet hy het be-
wysen. Sal een man gedwongen worden om sijn selven of om een an-
der eerlijch man te beschuldigen of in lijden te brengen? Het wert wel
gepractiseert in de Probieve van Arrecht/ dat een man tereede gestelt
wozde/ als hy beschuldigt wozt van pemaent bezwangert te hebben:
maer noyt sod in andere gelegentheden. Doch dit was ten respecte
van dit Collegie/ dat eenigstins geleerdert was; en daerom en sagmen
niet na gewoonlijke proceduren. Daer most een inquisitie gestelt woz-
den; de man moste sijn eed doen. Hy dede het ook/ en t'aller geluk de
man en hadde het noch laten drukken/ noch en wiste niet wie het ge-
drukt hadde. Daer quam het Collegie/ sulke onwettige inquisitie-
middelen gebuykt hebbende/ ebenwel kael af. H. C. kan hier upt af-
meren/ hoe dit Collegie de Magistraet tot haer wil kan gebuyken/
om hare saeke staende te houden.

Hollander. My dunkt dat ik wel verstaen hebbe, dat de E. Magistraet
niet meer wilde hebbe, datmen eenige advijsen soude geven, of laten druk-
ken tegen dat Collegie. Ik verzoek datje my daer van eens onderrecht.

Proponent. Seer gaerne sal ik u daer van onderrechten. D. Wolzo-
gen hadde geschreven dat God konde liegen en bedriegen, &c. Hier te-
gen hadde verschepde Professoren en Theologanten haer advijsen ge-
geben: en op dat soodanige advijsen niet meer mochte gegeven woz-
den/ soo hebben sy by de E. Magistraet geprocureert dat Anno 1669.
den 10. Mey in de Kerken-raet gesonden wiert van een Decreet/ of
Billikeur/ waer dooz de E. Kerken-raet in 't gemeyn/ en pder lid in 't
bysonder wel expresselijch wozt verboden om eenig advijs te geven aen-
gaende de Leere van D. Wolzogen, &c. Of dat advijs moste eerst ge-
appro-

opproeert wesen booz den Rechter. Du mochte dat Collegie schij-
ben/ wat het wilde : want niemant dorste daer tegen abbiseren.

Hollander. Ik sal u niet langer ophouden : want daer komen wy aen de
Stad. Ik verfoeck datje evenwel my hier van noch infortneer ; of dat Col-
legie en die Collegianten , zijnde *Wise Mannen* , ook vyanden waren van
Heer WILLEM.

Proponent. Ik wil u upt wepnigh woorden daer van infozmeren.
Sp waren geslagen byanden van dat Huys / en spraken daerom oock
seer lebbig daer van / en van die Oranje Stam. Daerom septmen tot
Nerecht booz een spreek-woort / goet Cartesiaens, quae Prins. Ich sou-
die u verscheyde exempelen van haer lebbig spreken konnen verhalen/
maer u C. siet / dat de tijt ons ontbreekt / wy moeten hier opstappen.
Ebenwel hier op het Land staende / moet ik u een kleyn staeltje ver-
halen. Het is geschiet Anno 1668. op den 3. November / op de Pro-
mottie-maeltijt van eenen Robertus de Lobell, die gehouden wiert in het
Casteel van Antwerpen / dat daer mede tegenwoordigh was Carolus
Dematius, tegenwoordigh Professor tot Leyden ; datter onder een
Coebakje / ter presentie van verscheyde Predikanten / goede Kerks en
Prince Lieden / bloetverwanten van de gepromoveerden / gesprooken
wierdt van de Prince van Oranje ; soo seyde dese Professor Dematius
aldaer lupt op ; dat de Princen ons geregeert hadden als Tirannen, en dat
Barnevelt was gestorven als een Martelaer van Sjaet. **O** verbafter de eeuw !
Die vyzende Predikanten niet gewoon zijnde sulken taal te hooren / spra-
ken daer tegen / seggende / dat haer bloet veranderde sul e grouwelij. e
dingen te hooren : sp konnen daer ober gehoort worden : want sp heb-
ben het aen verscheyde Professoren verhaelt / die het my wederom ver-
telt hebben. Doe hy nu soo tegen gesprooken wiert / seyde hy alleen tot
sijn verschoninge / dat hy dit geseyde hadde sub Praesidio Domini Regii,
die daer mede tegenwoordigh was / en die hy / soo hy seyde / somtijlen
sulken tael had hooren spreken. Ich geloof eer / dat hy het upt de mont
van sijn Swager gehoort hadde. Hy en heeft niet wel onthouden de lijst
van Broer-knelis tot Brugge. Ik heb noch mennige diergelijke staeltjes :
als ik wederom eens / de eere sal hebben / van met u te repsen / soo sal
ick een ander memoep-boekje hy my steken / daer in ik veele diergelijke
dingen genoteert hebbe. Maer dit zp genoeg booz dese repse. Daert wil
God beware u op de repse.

E Y N D E.